

قانون بی قانونی

کامبیز نوروزی

حقوق دان

همه انقلاب‌ها، جنبش‌ها و شورش‌ها نشان‌دهنده آن‌اند که قانون و نظم حقوقی قادر به تنظیم امور نیست و نمی‌تواند نظم کارآمدی که مورد قبول جامعه باشد، برپا کند. از سوی دیگر رفتارهای آرام و گفت‌وگو راه به جایی نمی‌برد، معترض خود را درست یا غلط، ناگزیر از این می‌بیند که خواستش را از مسیری دیگر دنبال کند. گاهی یک جنبش یا شورش موردی است و موضوعی خاص و محدود دارد. در سال ۲۰۱۸ جنبش جلیقه‌زرها در فرانسه در اعتراض به قیمت سوخت و افزایش مالیات‌ها شکل گرفت و به‌تدریج گسترش یافت. در آمریکا جنبش وال‌استریت در ۲۰۱۱ حرکتی بود علیه نابرابری‌های نظام سرمایه‌داری. گاهی مضمون یک جنبش به مرزهای انقلاب رسیده و مجموعه ساخت سیاسی را هدف می‌گیرد. چنان‌که واژگونی آن و جایگزینی یک نظام سیاسی تازه را طلب می‌کند. انقلاب ایران آخرین نمونه انقلابات قرن بیستم بود. در جنبش‌های مودی، سوزه حرکت، یک موضوع خُرد، محدود و خاص است که یک گروه اجتماعی خاص و معین آن را دنبال می‌کند و خواسته‌های محدود و معین دارد. مانند اینکه کارگران برای افزایش مزد و مزایا جنبشی را تدارک ببینند. اما در جنبش‌های سراسری، یک هدف یا مقصود کلان و عمومی وجود دارد که معطوف به دیگری‌ها کامل در نظام سیاسی است. این حرکت‌ها محدود به یک گروه اجتماعی نشده و قشرهای مختلف و متعددی در آن حضور می‌یابند.

در این دست حرکت‌ها، اگرچه مضمون آشکار، یک مضمون سیاسی است. اما مضمونی حقوقی نیز در آنها نهفته است. همه نظام‌های سیاسی براساس قوانین و اصول حقوقی پایه‌گذاری شده و عمل می‌کنند. کار نظام حقوقی برقراری نظم و توسعه عدالت است. نظم و عدالت مفاهیمی ملموس و محسوس‌اند. شاید یک دولت تصور یا تبلیغ کند آنچه انجام می‌دهد، عین عدالت است، اما آیا جامعه نیز همین باور را دارد؟ وقتی مسیرها برای مشارکت و مداخله در حکومت کشوده باشد و گروه‌های مدنی و سیاسی بتوانند در محیطی آزاد سخن بگویند، سخن خود را پیش ببرند و برای ایجاد یا بهبود نظم و عدالت عمل کنند، طبعا امید میدانی وجود خواهد داشت که در داخل ساخت حقوقی موجود اصلاحاتی انجام شود که به‌آرامی بی‌نظمی‌ها و بی‌عدالتی‌ها را ترمیم کند. هر اندازه نظام حقوقی درست اجرا نشود یا اشکالات اساسی داشته باشد که مانع از مشارکت عمومی در ترمیم نظم و عدالت باشد، درست یا غلط انگیزه‌ها برای توسل به حرکت‌های جنبشی بیشتر می‌شود و چه‌بسا گروه‌های بیشتری را در بر گیرد. دراین‌میان گاه عوامل خارجی نقشی تسهیل‌کننده می‌یابند. وقتی پای عامل محرک یا حمایتگر خارجی در میان بیاید، بین منافع ملی و منافع دولت خارجی اختلاطی پیش می‌آید و به شهادت تاریخ چه‌بسا منافع دولت مداخله‌گر، منافع ملی را قربانی کند. در جنبش‌های سراسری آنچه رخ می‌دهد، مقابله میان مردم یا گروه‌هایی از مردم و دولت مستقر است. این مقابله استعداد فراوانی دارد که به فاصله‌ها حکمرانی و جامعه بیفزاید و مستمراً وضعیت بفرنج‌تر و دشوارتر شود. خصوصاً در کشورهایی که از دموکراسی بهره چندانی ندارند، این احتمال افزایش پیدا می‌کند که مقابله، با نقض قانون و اصول اخلاقی و بشردوستانه پیش برود. آینده چنین وقایعی پیش‌بینی‌پذیر نیست. در نمونه‌های جدیدتر در بهار عربی، لیبی یا بحمل هزینه‌های سنگین مالی و انسانی، به کشوری دو دولتی تبدیل شد که در انواع مشکلات سیاسی و اقتصادی غرق است، سسوریه بخش عظیمی از سرمایه‌های مادی و انسانی‌اش را از دست داد و اینک به آینده‌ای مبهم و گردآلود نگاه می‌کند. یم درگیر جنگ داخلی و مداخله‌های کشورهای مختلف است، در مصر با مقاومت حکومت و تلفات انسانی وسیع اگرچه حسنی مبارک برکنار شد اما ساختار حکمرانی پابرجا ماند و تغییر مهمی رخ نداد. تونس نیز که زادگاه بهار عربی بود، سرنوشتی بهتر از بقیه نیافت.

چهار سال پیش پاتریک گبرن، روزنامه‌نگار برجسته انگلیسی، در ایندیندنت نوشت: «نتیجه بهار عربی ازاین‌رو به‌کلی فاجعه‌بار بود که در هر شش کشوری که صورت گرفته بود، اوضاع از پیش بدتر شد.» این نتیجه تلخ به بهای از بین رفتن سرمایه‌های انسانی و مادی بسیار زیادی حاصل شد.

سه‌شنبه ۵ اسفند ۱۴۰۴
۶ رمضان ۱۴۴۷
۲۴ فوریه ۲۰۲۶
سال بیست‌ودوم
شماره ۵۳۳۵
۳۰ هزار تومان
۸ صفحه

روزنامه

در «شرق» امروز می‌خوانید:
آغاز خروج آمریکا از بزرگ‌ترین پایگاه ائتلاف در سوریه • تعدادی هنرمند هنوز در بازداشت هستند • ابطحی: خاتمی نه مریض است و نه به انگلیس رفته است

دور سوم مذاکرات در ژنو گزارش می‌دهد

بسته سرنوشت روز سرنوشت

مهدی بازرگان: از روز یکشنبه، دو خبر مهم، فضای سیاست خارجی ایران را وارد مرحله‌ای جدید کرده است. نخست، تعیین ضرب‌الاجل از سوی ایالات متحده برای دریافت بسته پیشنهادی یا طرح مدنظر تهران که نشان‌های از شتاب‌گیری روند تصمیم‌سازی در واشنگتن تلقی می‌شود. دوم، اعلام دیدار روز پنجشنبه میان عباس عراقچی و استیو ویتکاف در ژنو که می‌تواند به‌عنوان تلاشی دیپلماتیک برای سنجش امکان توافق یا مدیریت تنش‌ها ارزیابی شود. هم‌زمانی این دو تحول، حاکی از ورود پرونده ایران و آمریکا به فازی حساس است؛ فازی که در آن، هم گزینه توافق و هم احتمال تشدید فشارها به طور موازی روی میز قرار گرفته‌اند. براساس گزارشی که اکسپوس منتشر کرده، یک مقام ارشد آمریکایی روز یکشنبه اعلام کرده است که

حسین راغفر

آیا بند مبهم لایحه بودجه ۱۴۰۵ به معنی جراحی بهای قوت ضروری مردم است؟

ابهام قیمت نان

صفحه ۳

یادداشت

اقتصاد سیاسی تحركات نیروهای نظامی ایالات متحده در اطراف ایران

حسین راغفر

گام بعدی: درواهی دیپلماسی و جنگ

تحلیل‌ها حاکی از آن است که در روزهای آینده، تحولات می‌تواند به‌سرعت به سمت یکی از این دو سناریو پیش برود.

سناریوی نخست: آخرین نفس‌های دیپلماسی

براساس گزارش‌ها، ایران توافق کرده است که یک پیشنهاد مکتوب برای پاسخ به نگرانی‌های آمریکا تهیه کند. مقامات آمریکایی اعلام کرده‌اند که نیروهای نظامی آنها تا اواسط مارس برای هر اقدامی آماده خواهند بود، اما تصمیم نهایی هنوز اتخاذ نشده است. به نظر می‌رسد دیپلماسی با ضرب‌الاجل در حال طی‌کردن آخرین روزهای خود است و نتیجه آن تا چند روز آینده مشخص خواهد شد.

سناریوی دوم: حمله محدود و هدفمند

منابع متعددی ازجمله وال استریت ژورنال از بررسی گزینه حمله نظامی محدود از سوی کاخ سفید خبر داده‌اند. در این سناریو، احتمال می‌رود آمریکا به جای حمله‌ای تمام‌عیار، حملاتی را علیه تأسیسات نظامی کلیدی (مانند مراکز فرماندهی)، سایت‌های برنامه موشکی یا تأسیسات هسته‌ای که در عملیات «پتک نیمه‌شب» (خرداد ۱۴۰۵) به طور کامل منهدم نشده‌اند، انجام دهد. هدف از این حملات، وادارکردن ایران به پذیرش شروط مذاکرات از موضع ضعف عنوان شده است. ژنرال بازنشسته نیروی هوایی آمریکا نیز تأکید کرده که در صورت درگیری، خبری از حمله زمینی نخواهد بود، بلکه یک کارزار هوایی گسترده و پایدار محتمل‌تر است. البته اعلام همین خبر می‌تواند یک نکته انحرافی باشد.

هشدارها و خطرات پیش‌رو

صرف‌نظر از اینکه گام بعدی آمریکا چیست، منطقه روی لبه تیغ قرار دارد. ایران رسماً هشدار داده که در صورت هرگونه تجاوز، به همه پایگاه‌ها و دارایی‌های آمریکا در منطقه حمله خواهد کرد. این هشدار می‌تواند به‌سرعت منطقه را وارد یک درگیری وسیع کند.

لهستان و آلمان به ترتیب خواستار خروج فوری اتباع خود از ایران و عراق شده‌اند که نشان‌دهنده سطح بالای هشدار و نگرانی از وقوع یک بحران قریب‌الوقوع است.

جمع‌بندی اینکه، هدف آمریکا از این نمایش قدرت، نه صرفاً جنگ، بلکه رسیدن به توافقی با حداکثر امتیازگیری از ایران است. با این حال، این «بازی با آتش» می‌تواند به‌سرعت از کنترل خارج شود و منطقه را وارد جنگی جدید کند. گام بعدی اکنون در راهروهای دیپلماسی و اتاق‌های فرماندهی نظامی در واشنگتن و تهران در حال تعیین‌شدن است.

به نظر می‌رسد ایران هدف اصلی این تهدیدات نیست، بلکه بازگرداندن سلسله نظامی آمریکا بر جهان هدف اصلی است. این نکته‌ای است که مارکو روبریو، وزیر خارجه آمریکا، گفته است که ما باید نظام استعماری را بازگردانیم تا به این وسیله نخست با انتقال دارایی‌های کشورهای هدف، منابع مالی بزرگی به آمریکا منتقل شود و جلوی افسول اقتصاد آمریکا و سقوط ارزش دلار در بازارهای جهانی گرفته شود و هم‌زمان با مانع‌شدن از

شرق

۴۰ سال بعد؛ حسین علایی در گفت‌وگو با «شرق» از تصمیم‌ها، دستاوردها و درس‌های والفجر ۸ و ۹ می‌گوید

داستان یک «فتح» بر زمین مانده

این گفت‌وگو را در صفحه ۴ بخوانید.عکس: محمود عارفی، جیداران

علی باباچاهی در ۸۳سالگی درگذشت

شاعر وضعیت دیگر

۸

برگزیده‌ها

گزارش «شرق» از تأثیر استرس‌ها و اضطراب‌ها بر ابتلا به میگرن بیماری‌های خودایمنی. برهم‌خوردن قاعده‌ی و درگیری با سرطان

بدن‌های بی‌دفاع

ونس یا رویبو: کدام‌یک می‌توانند قلب جمهوری‌خواهان را تصرف کنند؟

درام سیاسی در واشنگتن

سایه مرگ ال‌منچو بر مکزیک و جام جهانی

بازخوانی و اصلاح یک عدد در یادداشت «حقوق‌های نجومی در نفت و پتروشیمی»

ضرورت بررسی دقیق‌تر و منصفانه داده‌های پرداختی در صنایع انرژی

دریافت تسهیلات ۶۰۰میلیونی در طرح «نیپرو»

نگاه

اگرزنده بمانم

نادر شهپوری (صدقی)

یادداشت

چرامی نویسیم؟

حسین حقگو

کارشناس اقتصاد

۱. هرجه احساس نگرانی و ناامنی در فضای عمومی ناشی از تهدیدهای خارجی و درد و رنج داخلی افزون می‌شود، اقتصاد نیز کم‌جان‌تر و سفره مردم نیز کوچک‌تر می‌شود. چنان‌که مهم‌ترین خبر این روزهای اقتصاد کشور، کالابریک و مشمولان و مصارف آن (اضافه‌شدن میوه و تره‌بار و پوشاک و پوشک بچه به ۹ قلم کالای اساسی) است که به ازای هر نفر، کمتر از هفت دلار ارزش دارد. همچنین است وضع عوارض بیخ یورویی برای ورود هر گردشگر خارجی در بودجه سال آینده در مجلس با حقوق هزار دلاری رئیس دولت «درحالی‌که در سه دهه قبل به یک زن و شوهر پزشک روستایی شش هزار تومان معادل شش هزار دلار می‌دادیم» (پژشکیان - ۱۴۰۴/۱۱/۲۶). اعداد و ارقامی حقیر برای این مردم و سرزمین و اموری که آنها را نمایندگی می‌کنند (کاهش فقر، تأمین منابع درآمدی بودجه یک کشور و حقوق یک رئیس‌جمهور). سه نهاد معتبر صندوق بین‌المللی پول، بانک جهانی و سازمان ملل متحد در جداول خود از تولید ناخالص کشورهای جهان، کشورمان را با تولید ناخالص داخلی بین ۴۳۰ تا ۴۸۰ میلیارد دلار در ردیف ۳۵ جهان قرار داده‌اند؛ درحالی‌که این رقم در ابتدای دهه ۹۰ حدود ۶۲۰ میلیارد دلار بود و با شروع دور اول تحریم‌ها (دوره اوپاما) به حدود ۴۰۰ میلیارد رسید و با برجام به ۴۸۰ میلیارد و آغاز دور دوم تحریم‌ها (دوره اول ترامپ) به حدود ۲۴۰ میلیارد دلار سقوط کرد و اکنون به همان رقم یک دهه قبل یعنی حدود ۴۸۰ میلیارد بازگشته است. یعنی یک دهه سوخته! دهه‌ای که تولید ناخالص کشورهای رقیب ایران در منطقه، یعنی ترکیه و عربستان، به ترتیب به حدود هزارو ۱۴۵ و هزارو ۱۳۰ میلیارد دلار رسیده است (صندوق بین‌المللی پول- ۲۰۲۵).

۳۳

ادامه‌در

صفحه ۶

۴

۳۳

ادامه‌در

صفحه ۴

۴